

SOVATA - ISTORIE ȘI PRACTICĂ BALNEARĂ

SOVATA – MEDICAL HISTORY AND BALNEOTHERAPY

Roxana Miclăuș¹, Lavinia Buvnariu^{1,2}, Nadinne Roman¹, Silviu Caloian¹,
Cristina Mateescu¹, Liliana Rogozea¹

¹Facultatea de Medicină, Universitatea Transilvania din Brașov,
² DSP Brașov,

Autor corespondent: Roxana Miclăuș, e-mail: roxileta2009@yahoo.com

Abstract:

The paper attempts an historical and scientific medical review of the most important aspects that have led to the evolution of Sovata resort from the salty salt status to the recognition today in the top of the most important therapy and spa resorts of Romania, as follow: from salt deposit exploited ever since the Roman era, until 1562, when documentary evidence of salt extraction by the Szeklers is documented, through the moment of Sovata's attestation as a place of worship in a letter from Mikhail Korniș in 1597 as an invitation to a balneal leisure to Báthory István from Poland, then the organization and settlements of the baths (the first half of the nineteenth century), then Certification of spa resort Sovata de Sus (today's resort) in 1901 and obtaining permission for the therapeutic use of salt water of lakes and springs in 1902. The development of infrastructure, communications and accommodation conditions takes place in parallel with the recognition of the therapeutic value of the area and particularly the Lake Ursu (the Lake of the Bears), derived from the geological particularities of the area and the therapeutic power of the lake waters, respectively the description of the Helios thermal phenomenon in Lake Ursu.

The paper also points to the thriving development until the recession of 1914, the First World War, the reconstruction efforts and the maximum development in the interwar period, parallel with the beginning of medical education in the Sovata spa resorts. Also, the paper present the down of specialization in balneology for doctors inside the resort, led by Professor dr. Marius Sturza, and then continued at the Balneology and Physiotherapy Clinic set up in the Medical University of Cluj in 1939 and the contribution of Professor Iuliu Moldovan from Cluj to the knowledge development, research and scientific recognition of the bathing properties of the Sovata baths. The resort had development stagnation during World War II and then after the Nationalization of 1948, which brought to the state patrimony all the spa facilities, the therapeutic factors of water and the benefits of their exploitation, the lands and villas belonging to the private owners and the joint stock company existing at Sovata. The privatization after 1990 changed the strict therapeutic concept of balneotherapy and the conditions of approach and access to balneal treatment and after 2000 added the commercial aspect of tourism to the concept of balneotherapy or Spa

Key-words: balneal treatment, therapeutic natural factor, Helios thermal effect, salt bath

Introducere

Binecunoscută românilor și străinilor pasionați de tratament balnear și turism, stațiunea Sovata era caracterizată în 1921 de doctorii Țeposu și Câmpeanu în „Călăuza” ca fiind „*una in frumusețile și valorile Ardealului (...), care îndeplinește multe condiții ca să devie punct de atracție în sud-estul Europei*” [5]. Subsolul bogat în sare din zona Sovata-Praid a fost încă de pe vremea romanilor centrul interesului de exploatare și profit economic, romanii exploatănd sarea din zona Sovata și o transportau spre Apulum (Alba Iulia). În valea

Târnavei Mici, în apropierea Sovatei a existat un castru roman, ale cărui ruine au fost studiate începând cu 1958 Regiunea "Sóvidék" (Întresăruri) este atestă de un document de delimitare a hotarelor dintre localitățile regiunii din secolul al XVIII-lea. [10].

Condiții climatice. Geografia stațiunii

Condițiile climatice: „*Aerul este curat, ozonizat, răcoritor și balsamat de bogatele vegetații din împrejurimi*”. Climatul este subalpin, dar „relativ uscat, cald și constant, grație terenului care nu permite intrarea de cât

curenților dela Sud și Sud-Est”. Sezonul este cuprins între 1 iunie și 30 septembrie (delimitare a sezonului menținută până astăzi).

Geografia stațiunii este extrem interesantă și cu elemente de unicitate.



Fig. 1 Sovata Lacul Urșilor 1910 (Vedere) [8,9]

O fascinantă descriere este realizată în „Călăuza” de către doctorul Țeposu, motiv pentru care o reproducem aici: situată în apropierea izvoarelor Târnavei Mici, la altitudine de 560 m, „pe versantul sudic al Harghitei, în marginea celor mai romantice și păduroase regiuni lae continentului”, păzit de către culmile muntoase de curenții de aer care bat din toate părțile. În această zonă se întâlnesc în mod deosebit și unic sarea cu trachitul, dând aspectul rarism al stâncilor albe de sare care răsar din păduri de stejar și al lacurilor cu aspecte și compoziții stranii de tipul alternanța lacurilor cu apă dulce cu lacurile cu apă sărată, al lacurilor „de culoare neagră, roșie și verde, lacuri lacuri calde și lacuri reci”. „Sovata nu e interesantă numai din punct de vedere balneal, ci și geologic. Nicăeri nu vedem într'un loc atât de restrâns forța uriașă distructivă și constructivă a naturei, ca aici”. [5].



Fig. 2 Sovata Lacul Urșilor 1915 (Vedere) [9]

Apa a topit de-a lungul timpului blocuri masive de sare, terenul s-a surpat, făcând loc formării lacurilor sărate sau astupându-le pe cele existente. Pâraie au apărut și dispărut apoi „în coridoare și cisterne subterane”, iar toată

valea e „străbătută de vene de apă, cari în vreme caldă seacă, lăsând în albia lor scoarță de sare, ce seamănă cu ghiața”, care uneori intră dulci în lac, pe care le părăsesc sub formă de pâraie sărate. [4, 6]

Doctorul Roman aduce și el în studiul său doctoral date istorice despre formarea geologică, care stau la baza proprietăților terapeutice ale apelor Sovatei de tip cloruro-sodic: „Cândva, în aceste părți ar fi existat mine vestite de sare și lacurile s'ar fi format tocmai în locurile acestor mine părăsite. E interesant, că aceste lacuri sărate, destul de numeroase de altfel, n'au o stabilitate, ci unele din ele dispar, ca să apară în alte locuri altele.” [2]



Fig 3 Lacul Urșilor în 1958 (Vedere) [8,9]

De la Castrul roman la stațiunea din secolul XVI.

În timpul romanilor, în Sovata erau saline, fapt precizat și de Volker Wollmann în monografia sa asupra mineritului, care face conexiunea între zăcămintelor de sare și prezența în imediata apropiere a salinelor, invariabil a unei fortificații romane. Astfel, Sovata și rezervele de sare gemă aveau în imediata apropiere castrul roman de la Sărățeni. Volker Wollmann descrie foarte plastic extracția sării (“Romanii lucrau numai la suprafață, în gropi patrulate, până la o adâncime de 12-15 m, de unde sarea se putea scoate ușor pe punți alunecoase și cu aparate simple de ridicat, după care o părăseau și începeau alta”), și formarea lacurilor sărate după prăbușirea minelor abandonate și inundate de apă („Așa au extras romanii sarea peste tot în Ardeal, iar excavațiile părăsite au devenit lacuri.” [7])

Lacul negru a apărut pe ruinele unei astfel de saline surpate, așa cum arăta în 1860 Orbán Balázs în cronică sa „Descrierea țării secuilor”, iar la nord de lac trecea "drumul romanilor". Prof. dr. Marius Sturza amintea în perioada

interbelică că localnicii din zona Sovata denumeau „drumul romanilor” o parte a drumului ce trecea deasupra Lacului Negru. În 1921 lacul era evaluat ca având suprafața de 6426 m², adâncime de 7 m și altitudine de 520m. [3] Utilizarea apei sărate în scop terapeutic se datorează inițial tot romanilor, ei vindecând boli c apă „Gera” (cuvântul înseamnă foarte sărat).

Nu există menționarea regiunii înainte de 1562, dar se știe că secuii extrăgeau liberi sarea. Primul document scris care atestă existența locului numit Sovata ("Sóvidék") este o scrisoare de privilegiu emisă de principele Transilvaniei Báthori Kristóf pentru paznicii exploatărilor de sare de la Sovata, care datează din 13 septembrie 1578 și în care apare confirmarea că rezervele de sare erau protejate și păzite de paznici special desemnați. Și în lucrarea de doctorat a doctorului Roman (1939) apare această afirmație, în care, pe lângă descrierea naturii unice a Sovatei, este susținută și existența pazei (și implicit a bogăției de păzit), toate datate 1853: „Pe un deal nu prea înalt pleșuv (e format din sare) se găsesc mai multe lacuri sărate și la oarecare depărtare de ele 7 cabine de paznici, iar spre miază zi un lac cu apă dulce. Regiunea întregă e înconjurată de o coroană de munți înalți.” [2]

Atestarea Sovatei ca loc de cură apare într-o scrisoare a lui Mihail Korniș din anul 1597, prin care îl invită pentru tratament la Sovata pe Báthory István din Polonia, laudând efectele terapeutice ale apei sărate de aici. De asemenea, există documente din secolul al XVIII-lea care arată că locuitorii din împrejurimile Sovatei întrebuintau apa sărată pentru băi.

Stațiunea în secolul al XIX-lea.

La începutul secolului al XIX-lea încep primele organizări și amenajări ale băilor. În locul Lacului urșilor de astăzi era un lac mic și cald, care se încălzea vara de la soare și în care oamenii făceau baie pentru a se trata de diferite boli, iar lângă el un alt lac rece. Prin surprări de pământ produse în jurul anilor 1850, aceste lacuri au dispărut și au fost înlocuite de stânci sare. Pârâurile de apă naturală se scurgeau spre stâncile de sare, dar și mai jos de nivelul acestora. Prin 1860, locuitorii au construit un baraj și s-a format astfel un mic lac artificial, prin dirijarea izvoarelor și pârâiașelor sărate

apărute din culmile din jur, în zona pe unde curge azi pârâul Sărat, în aval de Lacul Aluniș și spre capătul de sud al dealului de sare. Aflat pe teren acoperit cu cristale albe de sare, lacul s-a numit Lacul Iordan sau Alb și a fost utilizat pentru băi, până când o inundație provocată de niște ploii torențiale l-a distrus.

Un nou fenomen de alunecare de teren produsă prin anii 1870-1879 a întrerupt comunicarea cu pârâul de jos, care a fost izolat de lacul care s-a format ulterior prin acumularea de apă în vechiul bazin și în jurul acestuia, ajungând în câțiva ani la dimensiunea de astăzi. Lacul s-ar fi mărit și mai mult dacă sătenii nu ar fi săpat și amenajat o scurgere a lacului, pentru a-și apăra terenurile agricole și grădinile de inundație. [3, 10]

În 1873 apar Băile Ghera, pe cursul de jos al pârâului Sărat, proprietatea unui localnic cu stare Veres József, care a început prin a construi „*un bazin pentru băi reci*” (având ca sursă izvoarele din dealurile de sare din jur) și „șase cabine pentru băi calde „la puțină” (trunchiuri de copaci scobite, cu apă încălzită la soare). Aceste băi au fost urmate de construirea câtorva cabine la Lacul Negru, în jurul lor construindu-se case și vile care ofereau găzduire vizitatorilor.

În 1876 s-a primit autorizația de utilizare a apei lacurilor pentru băi, iar din 1884 datează atestarea oficială a Sovatei ca stațiune balneară. Urmașii lui Veres József au disputat între ei instalațiile băilor (1885), dar ele vor fi în continuare recomandate și folosite în tratarea diferitelor boli, mai ales a reumatismului. La Băile Ghera s-a continuat activitatea balneară după prăbușirea terenului și formarea Lacului Ursu și apoi a Lacului Aluniș, timp în care “oamenii nu s-au mai încumetat să folosească acele zone”. [6].

Lacul urșilor, aflat în partea de nord-est a stațiunii, la o altitudine de 502 m este și azi principalul punct de atracție, în jurul său s-a construit „stabilimentul de sus”, întins pe o suprafață de 45.696m², cu maximul de adâncime de 24 de metri, cu temperatura de 16-20°C la suprafață, temperatură care crește cu adâncimea, astfel că la 2 m adâncime este de 30 - 40°C și 60°C la 3 m, apoi scăzând către fund. La trecerea dintre secole se formase mai jos de Lacul urșilor un alt lac cu apă sărată și rece „Magyarosi”, cu o suprafață de 5712 m², cu 12 m adâncime, la o altitudine de 498 m. Din acest

lac ia naștere Pârâul sărat, care ocolește stațiunea dinspre Sud-Vest, apoi se varsă în pârâul Sovata. [5]

Sovata în prima jumătate a secolului XX.

Valoarea Lacului urșilor, derivată din particularitățile geologice ale zonei și puterea terapeutică a apelor lacului, a fost realizată de-a lungul timpului subliniată, atrăgând o serie de vizitatori și cercetători. L. Ilyés a fost primul care a atras atenția asupra Lacului urșilor în jurul anului 1893, consemnările timpului arătând că „nu a fost stațiune în Ardeal care să se desvolte cu atâta avânt, într-un timp așa de scurt, ca Sovata”. Layos Ilyés a realizat că viitorul Sovatei ca stațiune este în partea de sus a satului, de-a lungul munților de sare care adăposteau lacurile sărate și a construit o vilă ca reședință de vară în apropierea Lacului Ursu, fiind apoi urmat și de alți investitori. [5,6] În 1902 Illyés Lajos a continuat să investească în stațiune, cumpărând de la comunitatea evanghelică-reformată și băile vechi ale satului Sovata. Studiul apelor lacului și a surselor și mecanismului de producere a apelor termale au fost de-a lungul timpului un subiect incitant și permanent în derulare, în corelație cu exploatarea și aplicarea lor terapeutică. Ulterior s-a arătat că la Sovata se produce un fenomen de helioterme în Lacul Ursu.

Atestarea stațiunii balneare Sovata de Sus (stațiunea de azi) a avut loc în 1901, iar în 1902 s-a obținut autorizația de utilizare terapeutică a apei sărate a lacurilor și izvoarelor.



Fig. 4 Sovata - Inima Băilor 1910 (Vedere) [9]

Dezvoltarea treptată a stațiunii s-a realizat prin construirea a trei hoteluri, restaurante și pensiuni, a unei instalații pentru băi calde la vană la Lacul Ursu, a unei promenade și a unei poteci pentru plimbare., a fost construit accesul de cale ferată până la Praid și în stațiune. Sovata a înflorit până în 1914, când primul război

mondial a adus recesiunea, datorită distrugerilor mari ale bazei materiale a căror refacere necesitau mari eforturi financiare.



Fig 5 Cazinoul Băilor pe malul lacului 1950 (Vedere) [8]

Preluarea instalațiilor balneare de către o societate anonimă pe acțiuni în anul 1921 a condus la o mică revenire a stațiunii, prin renovarea drumurilor de acces și din stațiune, a clădirilor și spațiilor de cazare și a instalațiilor de balneatie. Astfel, pe Lacul Ursu s-a construit în 1924 un solariu pentru băi de soare și aer, iar în 1925 un salon de cură, cu terasă și vedere la lac, a crescut capacitatea cabinelor, iar băile au fost dotate cu instalații de hidroterapie și irigații.



Fig. 6 Sovata Alee 1914, 1924 (Vedere) [9]

Asociația magistraților din Ardeal ridică în 1928 vila "Casa magistraților" (astăzi este vila nr. 8), pe care o pune la dispoziția Facultății de Medicină din Cluj și pe care o dotează cu instalații de hidroterapie și fizioterapie din 1929.



Fig 7 Lacul Urșilor: balneatie în 1929, (Vedere) [8]



Fig 8 Lacul Urșilor: balneatie în 1930 (Vedere) [9]

Din 1931 aici vor începe să se desfășoare cursuri de specializare în balneologie pentru medici, conduse de profesorul dr. Marius Sturza, și care vor fi continuate apoi la Clinica Balneologică și Fizioterapeutică înființată în Cluj în 1939. Astfel, la Sovata se pun bazele tratamentului balneo-fizioterapeutic fundamentat pe cercetări științifice și la care profesorul dr. Marius Sturza, medicul șef al stațiunii pentru o perioadă îndelungată și apoi conducătorul Catedrei de balneologie și fizioterapie de la Facultatea de Medicină din Cluj, își va aduce o contribuție primordială. De asemenea, este recunoscută și azi contribuția profesorului Iuliu Moldovan de la Cluj la cunoașterea, cercetarea și recunoaștere științifică a proprietăților de cură ale băilor de la Sovata. [1]

Treptat stațiunea se îmbogățește cu pavilionul terapeutic de nămol de la Lacul Negru (1931, care avea două vane pentru băi de nămol și paturi pentru împachetări cu nămol, cinci pentru bărbați și 12 pentru femei), cu pavilionul terapeutic de la Lacul Ursu (1937, având 30 de cabine) și cu ștrandul care funcționează și în prezent.

Infrastructură, acces și condiții urbane: Sovata este descrisă încă din 1853 ca o localitate balneară aproape de Praid, pe unde „trece drumul Tg. Mureș-Praid și râul Târnava mică. Este poate, cel mai frumos colț din Ardeal”. [2] În 1905 a fost prelungită linia ferată de la Sărățeni până la Praid, facilitându-se astfel legătura cu Sovata. În 1908 stațiunea s-a canalizat și s-a introdus apa curentă. Dezvoltarea a fost înfloritoare până în 1914, când urmează frânarea adusă de primul război mondial. Reconstrucția de după 1918

reanimează viața Sovatei, ca și a celorlalte stațiuni. În 1922 s-a introdus lumina electrică, urmată de modernizarea clădirilor și a instalațiilor balneare.

Dezvoltarea stațiunii după naționalizare

Al doilea război mondial a însemnat o stagnare în dezvoltarea stațiunii. Naționalizarea din 1948 a adus în patrimoniul statului toate instalațiile balneare, factorii terapeutici de cură și beneficiile exploatării lor, terenurile și vilele care au aparținut proprietarilor privați și societății pe acțiuni existente la Sovata. Principiile populiste ale propagandei socialiste au fost canalizate și la Sovata spre punerea la dispoziția "tuturor oamenilor muncii" a binefacerilor curei balneare, impunând dezvoltarea și modernizarea stațiunii dar și a localității Sovata, începând cu repararea și dotarea vilelor, cu creșterea capacității bazelor de tratament și creșterea sezonului de utilizare a stațiunii.

Astfel, din octombrie 1954 stațiunea a început să funcționeze tot timpul anului și și-a deschis porțile atât pentru tratament, cât și pentru odihnă, devenind stațiune balneo-climaterică și turistică.



Fig 8 Complex hotelier "Hunyadi" cu peste 100 de locuri (Vedere) [9]

Se pare că maximul de dezvoltare a stațiunii s-a înregistrat în anii 1970 – 1980, când Ministerul Turismului, constituit în 1973 și care a preluat administrativ stațiunile balneare, iar întreg patrimoniul stațiunii Sovata a intrat în proprietatea Întreprinderii Baneoclimaterice Sovata. Au fost construite în fața Lacului Ursu un grup de patru hoteluri de cură modernizate, "Sovata", "Aluniș", "Făget", "Brădet", cu o capacitate de 1100 de locuri de cazare. A fost

urmată de hotelul cooperației meșteșugărești (1982) și de popasurile turistice "Stîna de Vale" și "Tivoli". Îmbunătățirea condițiilor de tratament s-au realizat prin construirea modernei baze de tratament a hotelului "Sovata" și legarea hotelurilor din jur de această bază, prin culoare închise. Capacitatea de cazare și tratament în cele trei baze de tratament Sovata, Lacul Negru și Lacul Ursu, arată de statisticile comuniste ajungea la 4.000 de locuri de cazare (1.250 în hoteluri, peste 2.400 în vile și cca 350 în popasuri turistice), oferite către 85.000 de turiști anual, din care 35.000 de persoane beneficiare ale curei balneare în stațiune.[10]

Stațiunea Sovata după 1990

Întreprinderea Baneoclimaterică Sovata a fost succedată după 1990 de S.C. Balneoclimaterica S.A. Sovata a avut nevoie de investiții noi pentru a se menține la nivel competitiv național și internațional, privatizându-se în 2001, când pachetul majoritar de acțiuni a revenit S.C Salina Invest S.A, societate cu capital româno-maghiar și care a preluat hotelurile "Sovata", "Făget", "Brădet", două baze de tratament, două restaurante, două discoteci, 40 de vile și ștrandul Lacului Ursu. [10]

Condiții hoteliere și de tratament.

Condițiile oferite pentru petrecerea timpului liber valorificau potențialul geografic, turistic și de agrement al zonei naturale și puneau pe primul loc excursiile în împrejurimi și stațiune. Stațiunea avea în perioada interbelică o sală de dans și muzică, un teren de tenis, la dispoziția vizitatorilor pentru sport și distracții. Se putea practica canotajul pe Lacul Ursu, vânătoare în munții Gurghiului, sau se organizau plimbări prin stațiune și excursii în împrejurimi ca posibilitate de agrement (vârful Cavașul, munții Gurghiului), ori la salinile și fabrica chibrituri din Praid. [2]

Condiții de tratament balnear modern apar consemnate pentru prima dată în documente în lucrarea doctorului Roman 1853, fiind printre primele dovezi ale începutului tratamentului balnear la Sovata: „Pela 1851 numărul acestor lacuri era 6, având un diametru între 10—15 stânjeni. Apa lor e căldicică, dar unele din ele au o temperatură așa de ridicată, încât nu se poate face baie în ele. Se prescriu sub formă de

băi în toate cazurile, unde se indică apele cloruro-sodice. Pela 1844 încep să vină numeroși oaspeți, atrași fiind de frumusețea naturii și de efectul tămăduitor a apei de Sovata, încât rînd pe rînd răsar vile și case în pădurea din jurul lacurilor”. [2] Înainte de 1865 doar Lacul negru era folosit pentru balneatie, dar începând cu 1860-1870 unele forme de organizare a băilor. Astfel, prin ridicarea unui dig pe pârâul sărat și formarea artificială a Lacului Iordan sau Lacul alb (dispărut deja în 1920), în jurul căruia se construiseră în 1873 un stabiliment de băi reci și calde cu 12 cabine, care avea apă încălzită artificial, dar care în 1921 era consemnat ca decadent. Localnicii fac băi și se ung cu nămol sărat și în zilele noastre în apa sărată din această zonă distrusă, care se adună în băltoace, și se încălzește la soare.

În 1873 Băile Ghera ofereau un bazin pentru băi reci și 6 cabine pentru băi calde „la puțină”, număr crescut ulterior la 12 vane pentru băi calde. Apa sărată rece era adusă din lac, apoi se amesteca cu apa dulce din pârâul Sovata, care se scotea cu o roată mare de lemn și era transportată aproape 100 m printr-o conductă la cazanul băilor, unde se încălzea cu lemne. De asemenea, se folosea apă sărată încălzită la soare într-un bazin în aer liber, apoi două bazine, prin construirea încă unui bazin.

Cabinele de la Lacul Negru au oferit balneatie pentru 214 vizitatori care au venit la Sovata în 1882, așa cum arată primele statistici.

Utilizarea apei Lacului Ursu a fost constantă după 1890 și numeroși cercetători au studiat compoziția chimică, proprietățile fizice, fenomenul de supraîncălzire a apei lacului și modalitatea de exploatare eficientă terapeutică a lacului. Studiile lui Lengyel din anul 1898, susțineau că lacul e alimentat din profunzime de izvoare fierbinți, ipoteză pe care Telegdi Roth o infirmă în 1899. Acesta găsește că la fundul lacului apa are 14°C, iar între 60 și 200 cm adâncime de la suprafață există o temperatură care poate atinge 70°C. Existența izvorului cald, este negată, prin explicația că „ar fi nevoie de un izvor foarte mare și fierbinte (...) pentru a încălzi o cantitate atât de mare de apă, în mod egal”, iar în apropierea izvorului apa ar trebui să fie mai caldă decât în alte părți ale lacului, ceea ce nu s-a constatat. Căldura apei a fost atribuită descompunerilor chimice, ale piritului. [5]

Teoriile care explică supraîncălzirea apei

Lacului Ursu apar și în „Călăuza” din 1921 și acceptate până în zilele noastre sub numele de fenomen heliotermic, sunt cele schițate de Kalecsinsky în 1901. Aceste teorii susțin că straturile superioare ale lacului își iau căldura de la soare și sunt create condiții ca temperatura lor să fie în continuă creștere, și anume sunt expuse patru principale condiții:

- deasupra straturilor sărate concentrate să fie acoperite de un strat de apă dulce sau măcar mai puțin sărată și care să reprezinte un strat intermediar și protector;
- concentrația salină este esențială și cu cât este mai accentuată diferența de densitate specifică a celor două straturi, cu atât este mai accentuat gradul de încălzire;
- grosimea stratului de apă dulce este importantă, cu cât el este mai gros cu atât scade fenomenul de încălzire, astfel că la peste 2 metri încălzirea nu se mai produce;
- straturile cuprinse între 1 m și 1,5 m sunt cele mai calde pentru că pe măsură ce se încălzesc, straturile profunde fiind deja concentrate nu se mai ridică la suprafață și astfel nu reușesc să piardă căldura acumulată prin radiație, conducție sau evaporare, având ca rezultat supraîncălzirea apei care la originea formării lacului ea rece. Supraîncălzirea este favorizată și de lipsa curenților de aer, pe care îi opresc dealurile care protejează lacul. [3, 5, 6]

Teoria lui Kalecsinsky susține și că straturile de diferite concentrații se comportă ca o sumă de lentilele convexe care refractă razele solare și joacă un rol neînsemnat în acumularea căldurii.

Modelul Lacului Urșilor s-a încercat a fi imitat atât la noi în țară, reușind la Ocna Sibiu (Lacul Tököli), cât și în străinătate, aplicându-se teoria lui Kalecsinsky. De asemenea, în perioada interbelică existau susținători ai ideii că prin continua acumulare de căldură lacurile vor deveni fierbinți și neutilizabile (Rigler). [4, 5]

Analiza chimică a apelor, după doctorul V. Hanko, la sfârșitul secolului al XIX-lea, arată că într-un litru apa din Lacul Negru predomină clorura de sodiu foarte concentrată (193,9mg/‰), alături de alte săruri (1,7‰). [4, 5]

Evoluția capacității și condițiilor de cazare arată că în 1882, cabinele de la Lacul Negru puteau primi 214 vizitatori care au venit

(primele date cu caracter statistic), comparativ cu perioada interbelică în care existau în jurul Lacului Urșilor 130 de cabine pentru vestiare, „ceva mai puține pe malul lacurilor Magyarosi și Negru”, iar în stabilimentul balnear se puteau face băi calde și băi reci. Băile calde închise aveau 22 de cabine, cu apă caldă naturală pompată din Lacul urșilor. [5].



Fig. 9 Vile pe alea Trandafirilor (Calea principală) (Vedere) [8]

După primul război mondial Sovata avea două hoteluri (cu 32, respectiv 18 camere), 74 vile (417 camere și 510 paturi de închiriat), două restaurante, o cofetărie și o sală de lectură. În jurul Lacului Ursu erau 130 cabine pentru dezbrăcat și 22 cabine pentru băi calde (apa caldă era încălzită la soare, apoi pompată din lac în instalații și transportată în vane). În jurul lacurilor Aluniș și Negru erau mai puține cabine decât la Lacul Urșilor.

În 1932, în stațiune existau patru hoteluri și 110 vile (1600 de camere și 2600 paturi), activitatea fiind mai intensă în sezon (15 mai-30 septembrie). Al doilea război mondial a adus o nouă stagnare în dezvoltarea stațiunii.



Fig. 10. Vile din 1930 (Vedere)[9]



Fig. 11 Ștrandul – vedere 1955 [8]

Concluzii

Sovata a fost și rămâne și în prezent una dintre cele mai căutate stațiuni, recunoscute pentru calitatea factorilor naturali de cură, alături de peisajul și caracteristicile bioclimatice unice. Cea mai corectă atitudine a momentului prezent este în două direcții primordiale:

1. investiția materială și umană pentru modernizarea condițiilor de cazare, petrecere a timpului liber la Sovata, dar și a bazelor de tratament ale stațiunii (aparatură de fizioterapie, fitness, spații de tratament și balneatie) care să asigure cererea mare și profitul financiar turistic, economic, cultural și social al regiunii (inclusiv inițiativa micilor întreprinderi);

2. investiția în cercetarea științifică a factorului de cură balnear și climatic (inclusiv salinoterapia în Sovata, Praid și împrejurimi), în tratamentul balnear și de recuperare, în formarea resursei umane care să lucreze în bazele de recuperare (medici, fizioterapeuți, asistenți balneofizioterapie) și în unitățile de cazare și tratament (domeniul hotelier) și motivarea lor pentru a rămâne stabili în stațiunea balneoclimaterica.

Bibliografie:

- [1] Marin F., Școala medicală clujeană. Întemeietori. Continuatori, Vol II 1930-1940, Casa cărții de știință, Cluj Napoca,

2001, ISBN 973-686-142-2, vol II ISBN 973-686-143-0.

- [2] Roman I. „Apele minerale din Ardeal în 1853”, Teză de doctorat în medicină și chirurgie, No. 1406, Universitatea „Reg. Ferdinand I” din Cluj, Facultatea de Medicină, Tipografia „Gloria” Cluj, 1939, 32 pag.
- [3] Șerban, Gh., Alexe, M., Riscuri privind evoluția mezotermiei în lacurile sărate de la Sovata, http://riscurisicacatastrofe.reviste.ubbcluj.ro/Volume/V_Nr_3_2006/PDF/Serban_al_exe.pdf, accesat în 15.10.2016
- [4] Țeposu E., Câmpeanu L., „Stațiunile balneoclimaterice din Ardeal”, Clujul Medical, anul I, nr. 6, 1920.
- [5] Țeposu E., Câmpeanu L., „Apele minerale și stațiunile balneoclimaterice din Ardeal, cu cele din vechiul Regat, Basarabia și Bucovina (Călăuza), Ediția a II-a, București, Editura „Viața Românească” S.A., 1921.
- [6] Țeposu E., Pușcariu V., „România balneară și turistică”, Editura „Cartea Românească”, București, 1932, 501 pagini
- [7] xxx – „Prospectele băilor: Herculane, Buziaș, Ocna Sibiului, Episcopia, Felix, Sovata, Bazna, Vâlcele, Maria, Geoagiu, Sângeozul Românesc, Ivanda”, 1902.
- [8] xxx - ilustrații din colecția de publicații „Curierul Băilor, stațiunilor climatice și turismului” (1927, 1928, 1934, 1940)
- [9] xxx - Vederi din Biblioteca documentară de istoria medicinei, București și <https://www.google.ro/search?q=vederi+vechi+sovata>
- [10] www.wikipedia.org/wiki/Sovata, accesat mai 2011, 15.10.2016